

«Større velvære og kultur»

En flyttesjau fra Drangedal til Sannidal i 1866

I 1865 kjøpte John Knutsen Uppsal fra Drangedal gården Mørland i Kjølebrønd. Han brøt opp og flyttet med hele familien til Sannidal.

Den eldste sonnen, Knut, født 1851, var 15 år da flyttingen fant sted våren 1866. Da han var 88 år gammel i 1939, dikterte han sine barndoms- og oppvekstserindringer til sin sønn. (se Bygdeboka, bind 1, s. 328-331). Disse erindringer gir svært interessante kulturhistoriske glimt fra Drangedal og Sannidal i 1850- og 1860-årene.

«Arven» har fått låne disse til offentliggjøring av Ester og Olaf Skarvang, som i dag eier Mørland. Selv om halvparten dreier seg om Drangedal, har vi valgt å gjengi dem så å si i sin helhet. Forholdene i Drangedal og Sannidal var sikkert temmelig like, og beskrivelsen av flyttingen til Sannidal er svært fengslende lesning. Redaksjonen i «Arven» har tillatt seg å modernisere språket noe.

Erindringer

fra mine barndoms- og ungdomsår indtil 1866, da mine foreldre med sine barn og tyende brøt opp og flyttede fra hjembygd og hjem Uppsal i Drangedal og bosatte seg på Mørland i Sannidal, den gang anneks til Kragerø prestegjeld.

Da jeg tror det vil være av ikke liten interesse for mine etterkommere, øvrige slekt og dem, som beholder denne «Familie- og Gaardsprotokol» som min far påbegynte på sin gård Uppsal i Drangedal, å lære om og få et innblikk i forholdene i distrikten Drangedal og Sannidal i 1860-årene, da far og mor brøt op fra sit gamle hjem øverst i Drangedal og flyttede med sin familie til Sannidal, som på den tid, var et annex til Kragerø Prestegjeld - Skaatø hørte også med til annexet Sandøkedal - vil jeg nedtegne i denne familie-protokol, hvad jeg så tydelig erindrer om utflytningen, og noen sidebemerkninger.

Jeg er nu i 88 års alderen, men erindrer alt klart, som

Knut Johnsen født 1851, d. 1942 er den som har kommet med opplysningsgene i denne artikkelen.

jeg nedskriver eller rettere som min sør nedskriver etter min diktat, for min skrift er i de senere år blitt mer utydelig.

Jeg forudskikker den bemerkning, at Drangedal var en indesluttet indlandsbygd enda så sent som i 1866, da utflytningen foregikk. Ingen ordentlig veiforbindelse uten på isene om vinteren. Veien fra Kragerø til Merkebekk var ikke engang påbegynt, og vilde man ut av bygden til Kragerø og Sannidal, var det å fare ut det 2 mil lange Tokevand fra Preststrand til Lundereid og videre uten ordentlige veier utover om Dal og Farsjø til Kil.*

I Sannidal var heller ikke ordentlige veier som i nutiden, men bygden lå da til sjøen og omkring byen Kragerø, som var en trivelig sjøfartsby, og hvorfra der stak sjøkilene Kilsfjorden og Hellefjorden 1 mils vei inn i Sannidal (landskabene) fra byen. Disse fjorde befartes daglig av prammer og tildels kogger, som tildels endog førte seil. Motobåter og dampbåter var jo enda ukjendte i disse fjorder. Men allikevel var det som en friere luftning her ved havet eller sjøen. Så følte det vil jeg si

* Denne vei ut av Drangedal og Tørdal var den eneste vei å reise for reisende ut av bygden til kjøpstaden Kragerø, hvor man hadde sin forbindelse, når Tokevand og øvrige småvand, som faldt i reiseruten var fri for is. Om vinteren, når der var kjørende iser, var det å fare om Voje og Vojeheia til Heldahl, Fostveit, Rød i Kroken i Drangedal, hvorfarer var en karvelig kjøreveit til Mo i Sannidal også videre om Kil til Kragerø.

for en som for første gang kom ut fra en innestengt bygd som øvre Drangedal dog den gang enda var, - å komme ut til den klare sjø - og nær byen, livet der alt hadde likesom et mere frigjort preg. Jeg var i 13-års alderen og jeg følte det slik, enda jo Drangedal var og er en vakker bygd med større forhold end Sannidal, om det end lå i Kragerø Prestegjeld.

Barndom på Upsal

Jeg er født på gården Upsal i Drangedal 13. juli 1851. Mine foreldre levde og virket der fra 1845, de var da ung alder blitt giste, til de i 1866 flyttede med sine barn til Mørland i Sannidal.

Far hadde høsten 1865 kjøpt Mørland gård av J. O. H. C. Heuch's dødsbo i Kragerø og flyttede dithen sist i mai måned 1866. Jeg var altså nærliggende 15 år den tid og mine egentlige barndomsdager er således tilbragt på Upsal i Drangedal.

Far og mor levde et arbeidsomt og lykkelig liv med sine barn på sin etter bygdens forhold middels store gård i jevn velstand, agtet og æret av slekt og naboer, og vi barn vokste glade og tilfredse opp i disse forhold og omgivelser. Jeg har mange gode barndomsminner fra den tiden, og «Minnet vil lader som ingenting. Er dog et lønlig kildespring».

Nutidsmennesker studser vel, når de hører, at f. eks. trespiseskjeer var almindelig bruk til dagligdags åspise med i de dager i Drangedal, og heller ikke gafler var almindelige. Men tro ikke derfor, at der hersket noen urensighet.

Byggmelsgraut kokt i vand og sur melk ved siden av var ingen sjeldent rett på bordet, og melk og poteter, og spekesild med sur melk til var almindelig kveldsmat fra høsten av og utover vinteren, så lenge potetene holdt sig friske. (Potetene var slemme til å ta skade i kjelderne i de dager).

Flatbrød av havre og byggmel hadde man stedse på lager i stabbur og brukte det daglig. Mindre, ja sjeldent eller aldri, bruktes ovnsbrød som kaldtes «kake». Også om høsten, når man slagte gris, sau og et eller annet storfe, solgte man ikke kjøttet, men saltet det ned i tønder eller tørret det litt på badstuen og hengte det til videre tørking på et luftig sted og brukte det året rundt i husholdningen; jeg minnes at denne således tilberedte kjøttmat, stekt eller kokt, smakte meget godt. Kostholdet var enkelt og det var ikke tale om noen underernæring i de dager.

Klædene var av hjemmevirket tøi, vadmel eller verken, tilvirket og sydd hjemme i husene av profesjonelle skreddere av begge kjønn. Uldent undertøi bruktes i almindelighet ikke, men tro ikke at noen tok skade på sin helse desformedelst. Alt, hvad man kledte sig i, var ellers varmt og solid. Ja slik husker jeg det fra min barndom på Upsal, og i nabølaget var forholdene liketan i de dager i Drangedal.

Jeg har ingen klare erindringer om noen særlige begivenheter nå før etter året 1857. Dog har jeg en dunkel erindring om, at jeg i 3-års alderen for første gang var med til Drangedal kirke til høimessen. Der var over en mil ridevei til kirken. Far og mor red på hver sin hest, mor i kvindfolksadel, som var almindelig den gang. Min bestefar Knud Jensen var enda fungerende klokke i kirken, og jeg kan huske, at far pekte fremover frastolen

vi satt i til klokkerstolen og syntet meg, at bestefar satt der, svært gammel og grå syntes jeg.

Jeg har visselig andre mere mindre dunkle og halvt glemte minner ifra de første barneår og inntil 1857, men det ene år gikk som det annet i uskyldig leik, og første begynnelse til å lære å lese o. s. v., men jeg sier ikke mere herom. Asmund Vinje sier: «Min første ungdom dreiv som dog, der morgensol jagar»; men jeg kan aldri hugse, at jeg «fekk hogg i alle mine dagar».

Så kom 1859, «Blodgangssommeren». Den sommeren herskede blodgangssykdommen redsamt i Drangedal og gjendene omkring Upsal også.

Jeg var da 8 år gammel og hugser fra den tid mere sammenhengende og klart. Om blodgangsepidemien vil jeg ingen beskrivelse gi, da Bertine Hellesnes bl. a. har gjort dette i sin brosjyre «70 års minne».

Jeg minnes hvor nedstent i sorg alt var. Jeg var selv bare lettere angrepet av sygdommen, ellers var alle i vårt hjem på Upsal, undtagen far og mor hårdt angrepne og sengeliggende i lengre tid, mine 3 søskene, en gårdsgutt og en av tjenestejentene. Jeg var ikke så syk, at jeg måtte holde sengen, men gikk med bange anelser for hvordan det vilde gå med mine søskene. Min yngste søster, Kari, døde også, og en tjenestejente, Sigrid.

Da bror til min far, Jens Jørgen Grønøen, samt hans kone, Else Kathrine, begge var syke og døde i blodsotta 1859 fra en stor mindreårig barneflokk, tok far og mort til sig på Upsal 2 gutter av deres barn, John 10 år og Jens 8 år gamle. Disse guttene blev da min og mine søskens oppfostringsbrødre og kamerater.

De blev begge hos far og mor, til de blev konfirmerte og voksne og reiste til Amerika. De var naturligvis med, da mine foreldre flyttet fra Upsal til Mørland i 1866. Vi var da en helflokkjevnaldrende gutter, og måtte så tidlig som mulig gjøre den lille nytte, vi kunde, ved å hjelpe til ved gårdsarbeidet og gjete buskapen sommer og høst.

Der var bjørn i skogene i Drangedal i de dager og således også i Upsalskogen, som vi altså gjette i, og det var meget almindelig å se friske farveier etter bamsen, og flere ganger hørte vi den rusle og tasse, men den lot sig aldri se av hjuringer, og den var så godmodig, at den aldri gjorde noe attentat på buskapen, men jeg kan ikke annet si enn, at det føltes uhhyggelig når vi var langt tilskogs og «fornam bjønn».

Skolegang

Om vinteren var det skolegang, ca. 2 måneder, såvidt jeg husker. Skolen, som vi hadde å søke, holdtes i leiet lokale i Sørgarden på Tørnes for det meste. Læreren var kirkesanger Aasulf Thorsen Holte. Han hadde også på den tid å holde skole i sitt hjem i Stemmen, Solberg skolekreds.

Det var herlige dager i folkeskolen på Tørnes. Aasulf Holte var en meget dygtig lærer, utdannet ved Holt seminarium. Vi fikk lære gode, nyttefulle kunnskaper og god påvirkning i hans skole, teknisk og almendannende. Aasulf Holte var en frittskuende, religiøs, interessert lærer, en dygtig sanger også, som lærte oss å synge mange gode salmer og religiøse sanger og eldre og nye folkesanger. Det var ikke nettopp almindelig, at skolemesterne på landet magtet sin oppgave på en så fyldig måte i de dager. Jeg har de

Mørland gård slik den så ut ca. 1900. Våningshuset brant ned i 1907, så bildet er fra før den tid. En av de få ting som ble reddet ut ved brannen, var familie- og gårdsprotokollen som de hadde med fra Upsal.

bedste erindringer om den avholdte lærer og vet, at det sattes et godt preg på skolebarna i hans skole.

Upsal var noe avsidesbeliggende 3-4 km. fra skolestedet, så det var mange gang vanskelig om vinteren i sne og uføre å komme sig frem, men det gikk med liv og lyst. Den første begynnelse, grunnlaget for min opplæring i lesning ble lagt i hjemmet. Min mor, som var godt opplyst og leselysten, lærte meg å lese.

Som lærebok i lesning benyttes fra først av en visstnok ganske god illustrert A. B. C., senere et hefte med utsøkte bibelsteder; «Salmer og Ordsprog» het det. Også ved siden presten Jens Zetlitz' sangbok og så ikke å forglemme av Holbergs komedier «Jeppe på Bjerget», med orienterende forklaringer til, var det alt sammen stoff, som vakte interesse og gav lærelyst.

Far hadde selv i noen av sine yngre år vært praktiserende skoleholder og de første forberedende øvelser i skrivning og regning fikk jeg nok av ham, også forinnen jeg begynte på skolen. Mor kunde forresten også skrive, merkelig nok, gammel gothic skrift, hadde lært det på skolen i sin tid. Det var sjeldent at

jentene skulle læres til å skrive på skolene på landet i 1830-årene.

Far var en meget opplyst, interessert mann; hadde mange bøker og holdt aviser, den tids meget utbredte avis «Almuevennen» med «Adressebladet». Han holdt seg i det hele i god kontakt med tidsforholdene, og jeg kikket nok ikke så lite heller i hans bøker og aviser og fikk derved tidlig et blikk utover den hjemlige kreds.

Forts. i neste nummer.

Sykkeltur til Drangedal

I forrige nummer av «Arven» hadde vi et bilde av 12 stykker som var på sykkeltur til Drangedal. Nå har Kristoffer Torsdal funnet fram til navnene på alle, og turen var i 1910. De som er på bildet, er fra venstre: Jon Stene, Nils Abrahamsen, Alvilde Tverråen, Jon Rinde, Astrid Randgård, Otto Støen, Anna Aslaksen, Ole Kristiansen, Cesilie Wåsjø, Jon Aabøe, Marie Evensen og Lars Norli.

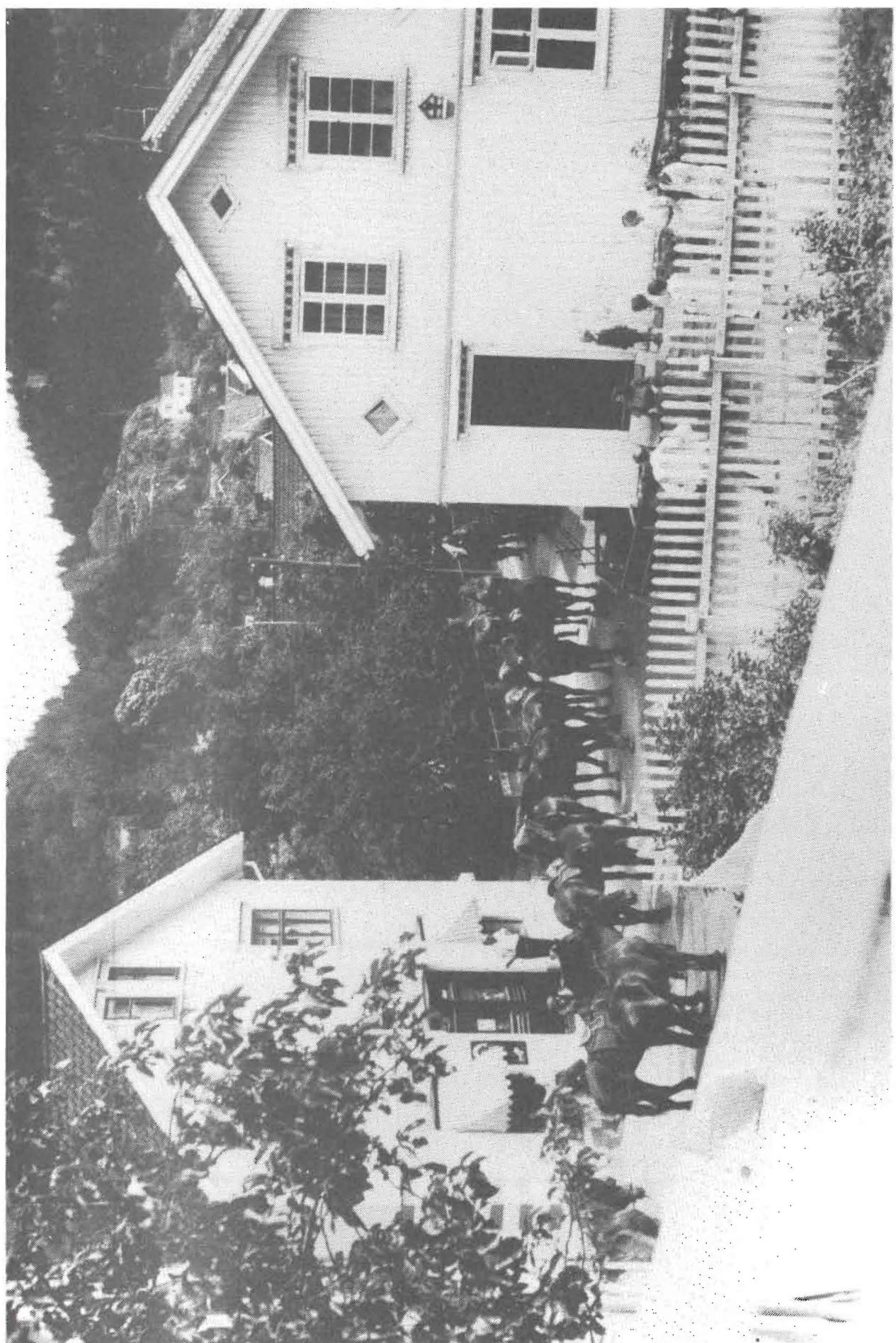
Det er flere som har ringt inn om navnene til dem på bildet. Det er imidlertid uoverensstemmelse om et par stykker. Nr. 2 f. v. har vi ført opp med Eilert Rinde. Noen sier der er Nils Abrahamsen. Vi tror det første er riktig. Den nest siste i rekken mener noen er Marie Evensen, andre sier Ingeborg Stene.

Takk for hjelpen.

Red.

Historielagets årsmøte 1990

holdes i Samfunnshuset torsdag 22. februar kl. 18.30.
I tillegg til årsmøtesakene kåserer Per Naas om husmenn.
Vi tar også sikte på en liten markering av 50-årsdagen for 9. april 1940. Og som vanlig blir det god bevertning.
Gamle og nye medlemmer ønskes hjertelig velkommen!

Glimt fra krigsårene i Sannidal 1940-45

Av Håkon Myhre

Når vi nå nærmer oss et nytt tusenår med raske skritt, og det alt er 50 år siden tyskerne kom til landet som en okkupasjonsmakt, er det naturlig å minnes dette med noen tilbakeblikk.

9. april ble en skrekvens dag for alle, og året 1940 et

uhyggetlig år, også i verdenshistorien. I og med at Tyskland hadde erklært Norge krig, ble det hurtigst mulig satt ut vakter, og det nærmeste for oss var Kragerø by der endel vakter ble satt ut, på kommando av den kjente kaptein Heldal.

Etter denne knappe innledningens kalvinå i enkle ord forsøke å få fram noe om dagliglivet her i distriktet. Alt var annerledes. Nåværende Kragerø kommune var delt i tre kommuner, Kragerø, Sannidal og Skåtøy. De to sistnevnte følte seg muligens underlegne i forhold til Kragerø, men befolkningen ble med ett sammensveiset. Det hadde på den tid vært et skytterlag i aktivitet her i distriktet, vesentlig av Kragerø-folk. Da det ikke dengang var noen ordentlig skytterbane, ble Sluppankjenna benyttet som bane om vinteren. Sigurd Eriksen var en ivrig skytter, og oppbevarte et ikke ubetydelig lager ammunisjon i sitt hjem. Denne ammunisjonen ble senere fraktet opp til Vinje i Telemark, for der hadde nordmennene budd seg på å slåss mot tyskerne.

En har grunn til å anta at det var stor interesse for skyting og geværer i hele distriktet, så kaptein Heldal, som dengang bodde på Thomesheia, kom opp med sitt gevær, på akslen, stille og rolig som om ingenting skulle ha hendt. Det samlet seg endel unggutter, og etterhvert ble det under ledelse av Heldal satt ut vakter på forskjellige steder i byen, såsom på Steinmann, jernbanen og ellers i byen, alle med gevær, antrekk vindjakke/anorakk og knickers.

Vi var endel gutter fra Vadfoss som reiste til byen, og visnakket med endel av disse vaktene om kvelden på den første dagen, 9. april, og et par dager deretter. Ingenting hadde hendt, ingen tysker var ankommet som antatt, men humøret på oss alle var meget nedstemt.

Det alle trodde, var at tyskerne ville komme inn til Kragerøsjøvegen, men det ble landevegen de fleste kom til vårt distrikt. Alle levde noen dager i «uvissa». Noen hadde hørt det ene ryktet, andre noe helt annet. Imidlertid viste det seg at endel båter var sett utenfor Kragerø. Vi var endel fra Vadfoss som dro oppover i Årø/Strand-skogene, og riktinok så vi et par store båter som vi mente var tyske. Det eneste som hadde hendt hittil, var at tyskerne kom landevegen, østfra. Det var riktignok bare en stor lastebil som ble tauet av en norsk bil. Eieren var blitt truet til å kjøre da den tyske bilen hadde fått motorstopp ved Bakkevannsbrua i Bamble. De første tyskere var kommet til Kragerø, og etter hvert ble det mange som vi senere skal komme tilbake til.

Men når denne «Landeplaga» kom over oss, stilte vi svakt. En måvel kunne si at landbruk og fiskerinæringen sto relativt godt her, men da forsyningene i fem lange år ble knappere og knappere, var det for mange en forferdelig tid. Folk i hardt arbeide fikk tilleggtrasjoner på mat og klær, men det sto ikke i forhold til slitet. Dessuten måtte nok tømmerhuggeren og mannen fra grua dele sin ekstrarasjon med resten av sin familie. Barna som skulle vokse og utvikle seg fysisk og psykisk, var vel i den største farene under krigen. Ettersom dagene, ukene og månedene ble til år, ble mangetryskere boende her, og verre og verre ble det å leve for befolkningen.

Kil sommeren 1940

Bilde på motstående side har vi fått låne av Inga Gustavsen. Det er antagelig tatt i Kil sommeren 1940 og det er tyskerne som har stilt opp sine hester i veien. På bildet ser vi at noen av de som bor i Kil, erute og kikker på. På trappa til butikken ser vi Kåre Kristiansen og Ingvald eller Karl Svendsen. Utensfor huset til Helene Nilsen, som den gangen rommet både posthuset og sykekassen, står det også mange og kikker. Er det noen som kjenner disse? Er det noen som vet mer om hestene og hvor de holdt til?

Avisklipp fra «Vestmar» april 1940:

Tirsdag 9. april:

en stor tittel over hele siden hvor det står:

Tyskland angrep Norge i natt
Bergen og Trondheim besatt.
Regeringen har forlatt Oslo og
tatt opphold på Hamar

Når det gjelder Sannidal er det lite å finne i Vestmar.

Det står et referat fra en Finnlandskveld på Gimle, som hadde samlet fullt hus. Speiderne hadde pyntet med finske og norske flagg. Kjølebrønd musikkforening spilte finske sanger og musikknummer. Formann i Kil avholdslag ønsket velkommen og Tande talte om den hjelp som var ydet Finnland. Det kom inn 255 kr. i kollekt og billettenger.

Torsdag 11. april:

Kragerø og distriktet igår og idag. Fremmede fly over byen. Blending fra igår natt inntil videre. Arbeid med bombesikre rom. - Endel mennesker forlot byen, men stort sett hersker ro i byen. (Om Sannidal er det ikke meldt noe spesielt annet enn: Alt sanitetsutstyr er bragt opp til Furulund for å brukes i påkommende tilfelle.)

I en annonse står det:

Sannidal Herredstyret har møte i Killør dag d. 13. ds. kl. 14. Sakene sees hos meg. T. A. Tande.

Lørdag 13. april:

Annonse:

Sannidal Forsyningsnemnd

Kontoret er inntil videre åpent tirsdag, torsdag og lørdag fra kl. 14 til 17.

På grunn av krigssituasjonen henstilles det til alle i Sannidal å blende lyset mest mulig om kvelden og natten og særlig holde utelampene sløkkt.

Lensmannen i Sannidal

Stengere rasjonering

Fra og med mandag 15. april nedsettes kafferasjonen til 50 gram og sukkerrasjonen til 200 gram pr. ukemerke. Det henstilles til byens og distrikts kjøpmenn og

Forts. side 11

Sannidal i gamle brev (3)

Også denne gang gjengir vi et brev transkribert av Håkon Finstad

Brev dat. Mo gjestgivergård i Sannidal 31/10-1809 fra John Aslachsen til amtmannen i Bratsberg. Statsarkivet i Oslo. Bratsberg len og amt (1556-1844), pakke 302. Søknad om kjøp av korn til gjestgivergården.

Underdanig Promemoria!

Formedelst det indfaldende Regnvejt i afvigte Efteraar, er min egen Gaards bjergede Afgrøde aldeles utilstrækkelig til at forsyne mit eget Huus, og endnu mindre seer jeg mig i Stand til at kunde forskaffe de ankommende Reisende de nødvendige Levnetsmidler, hvilke jeg, som af Deres Høyvelbaarenhed ansadt Gjæstgiver, er pligtig at præstere. — For ikke ganske at blive bragt i Forleegenhed i den tilstundende Vinter, og for at kunde see mig i Stand til at opfylde de Pligter jeg skylder enhver Reisende, der maatte behøve noget til Livsophold, bruger jeg hermed den Frihed, underdanigst at ansøge Deres Høyvelbaarenhed om: at maatte af de i Kragerø værende Magazin-Beholdninger, erholt 3 Tønder Ruug og 3 Tønder Byg, og at Betalingen derfor maatte blive mig crediteret indtil Slutningen af Martii Maaned næste Aar, imod at jeg

stiller den Sikkerhed derfor, som Deres Høyvelbaarenhed maatte ansee fornøden. — Og tør jeg saa meget mere haabe denne min underdanige Begjæring indvilget, som jeg, da Kornvarer blev sidst af Sannichedahls Almue ansøgt af Magazinet, ikke da forlangte noget, saasom jeg troede, af min egen Gaardsavl at kunde tilveyebringe det Fornødne; men nu da dette Haab slog Fejl, seer jeg mig ikke i stand til, uden den ansøgte Hjælp, at kunde i tilstundende Vinter paa vedbørlig Maade forsyne de Reisende med det nødvendige. —

Moe Gjæstgivergaard i Sannichedahl Præstegjeld, den 31te October 1809.

Underdanigst
John Aslachsen

Høyvelbaerne
Herr Kammerjunker
og Amtmand
von Løvenskjold

John Aslachsen Moe fikk ikke innvilget sin søknad om korn. Dette går fram av et skriv fra amtmann Løvenskjold 18/11-1809.

Årsberetning for Sannidal Historielag 1989

Interessen for Historielagets virksomhet synes å øke. Lagets mange virksomheter og meldingsbladet «Arven»s artikler har fått stor oppmerksomhet.

Historielaget

Styret bestod i 1989 av disse personene: Ragnar A. Grønåsen (formann), Reidun Heldal (nestformann), Per Aabøe (kasserer), Signe Thorsdal (sekretær), Betzy Halvorsen (styremedlem) og Ole Wastøl (Bygdetukomitéen).

Medlemstallet har øket til 434, og medlemskontingenften var kr. 20,-.

Det ble i 1989 avholdt 7 styremøter der i alt 42 saker var opp til behandling. Ellers har en del saker blitt tatt over telefon.

Styret har arbeidet mest med disse sakene i 1989: Skoleutstilling på Bygdetunet i anledning grunnskolens 250-års-jubileum, innkjøp av videolog til slektsgranskingsgruppa, montering av tyveri- og brannalarm på Bygdetunet, anskaffelse av datamaskin (som nå delvis har gått i orden idet vi gjennom et av våre medlemmer har fått en maskin av eldre årgang i gave fra Norsk Hydro), flytting av arkivene i Kil.

Historielagets hovedarrangementer i 1989 var: Årsmøtet 6. april, rusletur på Tveitereid 11. juni, kanal-, sluse- og historietur 19. august og høstmøtet 4. oktober. Disse arrangementene trakk mange mennesker, og de er behørig omtalt i «Arven»s utgaver i 1989. 29. nov. arrangerte vi, sammen med Kragerø og Skåtøy

Historielag, et møte om bruk av data i slektsgransking, der Gunnar Aabøe kåserte. Dessuten var vi til stede under «langåpent» på Volum-senteret 30. november med salg av lokalhistorisk litteratur.

Meldingsbladet «Arven»

Redaksjonskomiteen har i 1989 bestått av Oddvar Tobiassen, Fridtjof Thorbjørnsen og Ragnar Grønåsen. Kasserer er Liv Grønåsen.

Det var 9. årgang som ble gitt ut i 1989. Det ble trykt tre nummer, nr. 25, 26 og 27, alle med 16 sider. Av hovedartiklene nevner vi disse titlene: «En Sannidalgård i Iowa», «Gammelt epletre i Farsjø», «Det forunderlige året 1814 i Europa, Norge og Sannidal», «En bjørnejakt som begynte i Sannidal og endte i Bamble», «Kil i 1892», «Tveitereid: presteenkesete, gjestgiveri- og postgård», «Med Victoria gjennom kanalen og i slusene», «Brudepar i Farsjø», «Peder J. Thomassen Næland — en Hædersmand i all sin Færd», «Salmetoner fra Kil», «Minner fra Årø skole i 1950-årene», «Noen samferdselsaker i Sannidal herredstyre først i vårt århundre» og «Amerikabesøk». I tillegg til dette har vi presentert diverse småartikler, en mengde bilder samt seriene «Glimt fra Sannidal Bygdetun» og «Sannidal i gamle brev».

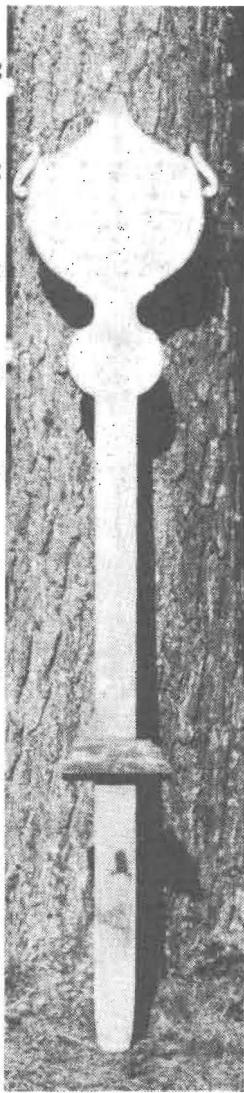
Det er med glede vi konstaterer at det er en svært positiv interesse for bladet både i bygda og ellers. «Arven» sendes nå til rundt 240 utenbygds personer i tillegg til at alle i det gamle Sannidal kommune får bladet i postkassene. Vi trykker hvert nummer i ca. 1800 eksemplarer.

Forts. side 11

ARVEN

Glimt fra Sannidal Bygdetun (14)

Gravminne

Vi viser denne gangen et artig klenodium som har ligget på Bygdetunet i mange år. Det er et gravminne i tre (gran eller furu) som er kommet fra østre Hegland. Det er rundt 1,90 meter høyt og laget i 1860-årene. Det hele er en flat planke som enkelte steder har utskårne profiler. Den øverste delen er en sirkulær plate av sammen-spikrede deler. På denne har man festet S-formete ornamenter.

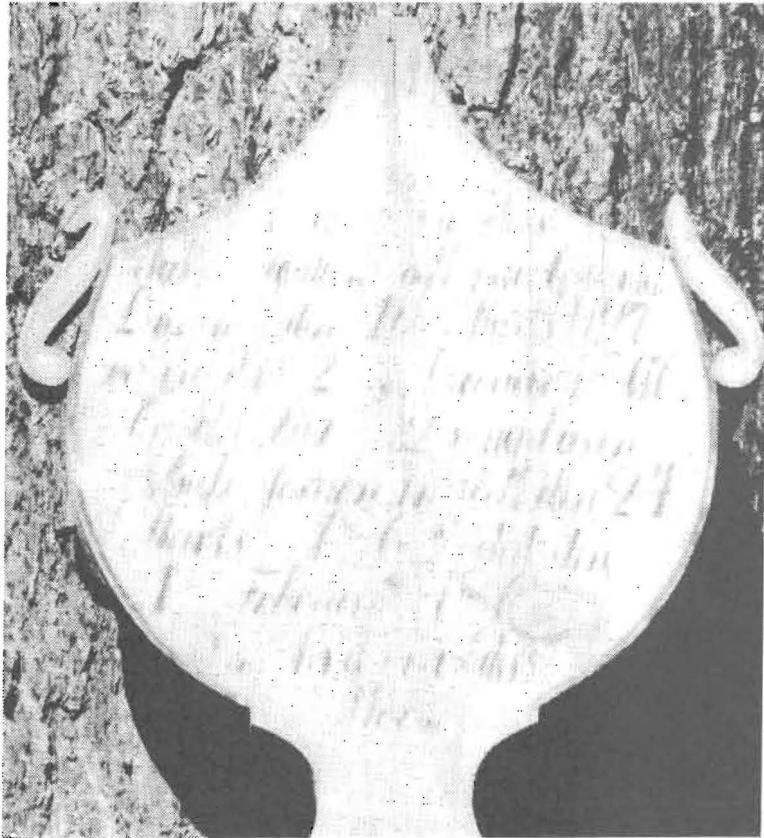
Vi gjetter at det på den innsvungne, øverste delen har vært anbrakt et kors e.l.

Nedest der spissen går ned i jorda, er det montert et profilert fotstykke. Det som en gang har vært gulog sort kontur, sees nå som malingrestar. Hele plaken har som ny vært hvitmalt, og på den sirkulære plata kan vi se rester av sort skrift.

Teksten på den ene siden er denne: «Berte Pedersdatter Hegland født paa Gaarden Lindem 10 Marts 1797. D. 2 Januar 1867. Et lidet Drengebarn Isach Jørgensen f. 24 Marts 1863 d. 1 Februar 1862. Fred hvile over Eders Støv.»

På den andre siden står dette: «Nu vel o Gud du førte mig til Gud at komme ??? bedelig. Af Christo er jeg renset vel anam mig nu o Gud min Sjæl.»

R. G.

Gamle merker —

Inskripsjoner i fjell

Fra Olaf Skogheim i Vadfoss har vi fått tilsendt et foto som må være av et årstall (1709) hugget i fjell. (streket opp med kritt). Årstallet står ved en fortøyningsring (bolt) ved Stortekst i Kammerfosselva, like i nærheten av den gamle Elvehytta som ligger midtveis mellom Vadfoss st. og Kammerfossdammen.

Vi antar at dette må være en ring og bolt som ble brukt som feste i forbindelse med tømmeropplag for sagbrukene. Som kjent lå det flere privilegerte sager på begge sider av elva. De første sagene kom vel igang omkring 1600. Privilegeringen gikk ut på at de enkelte sagene kunne skjære et vist antall tylfter bord pr. år.

Skogheim mener at det kan være flere slike merker andre steder ved elva og ellers i kommunen.

Er det noen som kjenner til dette?

--- n.

Minner fra Årø skole i 1950-årene

Del 2. av Ole André Enggrav

I anledning av 250 års jubileet for grunnskolen i Norge, hadde Årø skole innbudt til fest onsdag 27. september. Som gjester på festen var T. A. Tande, Tobias Gausdal og Ole André Enggrav. I serien med skolebilder fra 1956 som vi har brakt her i «Arven», har vi nå kommet til Årø skole. Ettersom Ole André Enggrav på festen fortalte fra Årø skole i 1950-årene, synes vi det passer å ha dette med til skolebildene fra denne tiden. Vi begynte i nummer 27 og fortsetter i dette nummer.

Ekte potetferie

Potetferie var i mine skoledager virkelig potetferie. Det var å pelle poteter hos Peder Årø. Pell på, pell på, sa Peder — der han dreiv hesten Rasko framover i reitene. Peder var streng og småful, men mildheten til Andora javnet det hele ut når vi om ettermiddagen ble tilkommert lønn og noe attåt.

Idrettsgeneralen Mindrebø

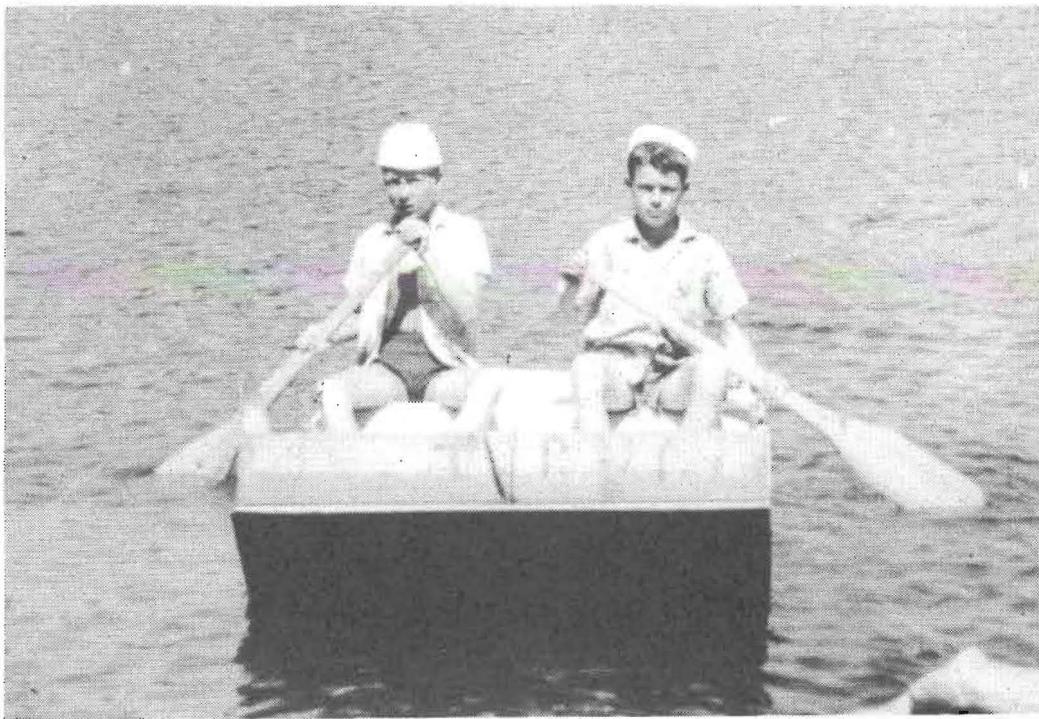
Idrettsdager med idrettsmerke var på Lyngdalsmyra. Her var Mindrebø general i sin sommerhatt og singlet. Her måtte alle bygdas elever - og lærere med - danse etter hans pipe. Jeg glemmer aldri hans rop på lærer Ulven. Ulven! - som litt smånervøs forsant inn i et kratt på leit etter liten ball.

Første klasse på Årø skole 1956: Første rekke fra venstre: Gerd Nordbø, Randi Solberg, Tordis Sundbø, Evelyn Schulze, Kari Lia, Wenche Pedersen, Berit Sørensen og Ragnhild Kristensen.

Andre rekke fra venstre: Klasseforstander Ingeborg Paus, Frøydís Knudsen, Vidar Høgmo, John Eikehaug, Reidar Olsen, Jon Hagelia og Birgith Olsen.

Her ser vi båtbyggerne Tom Hegland og Ole André Enggrav prøve båten sin på Hellefjorden. Det var med en viss stolthet de kunne bevise at den holdt seg flytende.

Mordet på Kennedy

Hjemmet og skolen var for mange trygge bastioner i 50-åra. Men så kom et mord som kastet skygger også inn over vår skole. I 1963 ble John F. Kennedy skutt. Jeg glemmer ikke den dagen på skolen. Hjemme lå den kalde krigen i krokene når de voksne snakket sammen. Skuddet og mordet på Kennedy - døden brakte oss plutselig inn i de voksnes verden, og har vært med på å prege mange av oss.

Båtbygging i sløyden

Men gleden hadde også sine uttrykk på skolen. For meg og min kamerat Tom Hegland var det en befrielse i sløyden å få slippe spikkefjøler og fuglekasser. Vi fikk lov til å bygge båt — en ordentlig båt — som vi skulle ha i Hellefjorden. Vi la igang med det private initiativ som i dag ville ha skremt vannet av den verste markedsliberalist. Med sparepenger og forsakelser pluss godvilje fra sløydlæreren fikk vi båten på vannet. Og med Terna som navn var vi stolte redere på Hellefjorden. — Den sekker, sa Olaf Nilsen da vi transporterte den forbi kafeen hans i Årøsvingen. Bildet i Telemark Arbeiderblad gjorde hans og andre skeptikeres ord til skamme. Vi ble kalt redere og flagget ikke lenger ut enn til Bergsøya.

Skoleavis

Et initiativ som også lå litt på siden i de dagers folkeskole, var at Ole Arvid Liane, May Andersen og jeg laget skoleavis. Det prangende navnet School Times preget førstesiden. Skrevet med kopier på Egil Lianes skrivemaskin. Led tror jeg etter to nummer avisdøden, og var mitt første møte med en tilnærmet avis. Skulle noen ha et eksemplar liggende, skulle jeg gjerne ha kloa i det.

Vårtegn

Gledelig var det også å observere — at når våren kom gjorde den sitt til at også lærerne svettet i makkoen, var irriterte og gørr lei av hele skolen de også. Da hadde vi liksom noe felles — når våre blikk forsvant ut av vinduet og vårtegnene ga oss bud om snarlig ferie og frihet. Våren er opprørsk.

Sang på Bygdetunet

En annen episode med tilknytning til skolen har også med sang å gjøre. I en time ble vispurt om en eller flere av oss kunne tenke seg å syng på Bygdetunet 17. mai. Vi klassen snakket om dette i friminuttet. Og jeg — godtroende som jeg var — fikk forståelse av at det var det flere som kunne tenke seg.

— Hvor mange vil syng på Bygdetunet 17. mai? ble det spurtt ved neste times begynnelse. Jeg strøyk handa i været. Og til min store fortvilelse så var det bare meg som hadde den oppe. Så debuterte jeg da på Bygdetunet med «No livnar det i lundar». Noe særlig liv over det ble det ikke, der jeg sto med jernstøtte og Hans Mjelland som både forsanger og baksanger. Skrekk og gru. Men en stor is fikk jeg for innsatsen — som hadde null i innhold og null i still.

Makta datt

Overlæreren i mine skoledager var en myndighetsperson som man ikke tulla med. Desto mer moro var det da å se at makta datt. Mindrebø så alltid til at vi holdt beina på gulvet og ikke klatra med dem oppover pulten. Det var det en som gjorde. Mindrebø skulle anskueliggjøre dette pedagogisk og slang beina opp på kateteret. Da forsvant stolen under ham og med et brak forsvant han ned bak kateteret.

Det ble helt stille i klassen. Etter noen sekunder som

4. og 5. årskull på Årø skole i 1956: Førsterekke fra venstre: Margrethe Solberg, Mari Kristin Nordli, Liv Turid Mastereid, Wenche Nilsen, Anne Grethe Liane, Vigdis Enggrav, Randi Kjøsen, Else Liv Gundersen, Karin Enggrav og Johanne Marie Liane. Andre rekke fra venstre: lærer Ludvig Thorsen, Kåre Sigurd Hulløen, Bjørg Ålaug

virket som år dukket han opp — rød i ansiktet og med svekket autoritet ga han tilbakemelding om at; det gikk bra barn.

Ga basisen

Jeg har i perioder — når de vonde minner fra min skolegang har dukket opp — sagt: det jeg har lært — har jeg lært etter at jeg sluttet folkeskolen. Men ved nærmere ettertanke kommer jeg til at det jeg har tillært meg i

Lønnerød, Turid Thorsen, Karin Sundbø, Randi Nordbø, Jorunn Bureid og Martin Skov. Tredje rekke fra venstre: Harald Schulze, Inge Gunnar Bertelsen, Nils Einar Brynemo, Kai Gunstensen, Øyvind Kristiansen, Rolf Robert Johansen, Øystein Tangen, Jan Dagfinn Abrahamsen.

ettertid — mye vanskeligere hadde vært å lære uten basis i de almene kunnskaper folkeskolen ga.

Mine og andres oppfatninger om skolen og lærere — er forskjellig. Vi kan sitte sammen klassekamerater 30 år etter og minnes skolegangen og lærerne. Nesten alle har sine meninger om skolegangen. Og alle har rett — sett ut fra sine egne opplevelser, sitt sosiale ståsted og behandlingen de fikk.

Takk for oppmerksomheten.

Fra redaksjonen i «Arven» ønsker vi velkommen i 1990!

Det er ikke p.g.a. stoffmangel «Arven» bare har 12 sider denne gangen. Hovedårsaken er heller tidsnød. Fordi vi ønsket å trykke årsmeldingen før årsmøtet, som kommer tidligere enn vanlig i år, valgte vi å gå ned på sidetallet for å rekke dette. Vi kan forsikre at mye godt stoff ligger over til neste gang!

Men saken har også en økonomisk side: Det er billigere å trykke 12 enn 16 sider. Og på tross av en gledelig stor gavetilstrømning, er det et faktum at vi ikke har mer penger enn vi må ha.

Og så et ønske: Vi vil gjerne ha opplysninger, alle slags, om årene 1940-45 i Sannidal.

Gullbryllup i Lyngdal 1907

Vi har noen rettinger og tilføyelser for navnene til gullbryllupet i Lyngdal: Nr. 6 skal være Ingeborg A. Rinde (Fuglestvedt). Nr. 8. Hjørdis Rinde (Olsen). Nr. 23. Pauline Kristiansen (?). 29. Skal være Johan Nossen. Nr. 40 skal være Lars Olav Therkelsen. Nr. 30 skal være Nils Eikehaug d. e. Nr. 48 skal være Chr. Thorbjørnsen. Nr. 51 skal være (Ingeborg) Bufjell. Nr. 66 skal være Borghild Lønnerød.

«Arven» utgis av Sannidal Historielag med tre nummer i året.

Redaksjonskomité: Fridtjof Thorbjørnsen, tlf. 99 02 86, Ragnar A. Grønåsen, tlf. 99 22 16 og Oddvar Tobiassen, tlf. 99 21 20.

Gaver til «Arven» fra nov. 1989.

(Vi har fulgt postnummer ved oppgivelse av stedsnavn)

Historielaget takker på det hjerteligste for alle gavene!

J.L.I., Helle Kr. 100,-. G. M., Kragerø 100,-. A. L., Sannidal 30,-. J. K. S., Kragerø 50,-. R. H., Sannidal 100,-. H. H., Akland, 100,-. V. R., Oslo 50,-. T. N., Sannidal 50,-. R. N., Sannidal 50,-. P. T., Sannidal 150,-. S. og M. K., Neslandsvatn 100,-. G. S., Sannidal 100,-. A. E., Neslandsvatn 50,-. J. E., Sannidal 50,-. A. J. J., Sannidal 100,-. M. S., Kragerø 100,-. J. J., Helle 50,-. M. K., Kragerø 50,-. F. V., Gjerstad 100,-. T. K., Sannidal 100,-. M. S., Sem, 50,-. K. K., Porsgrunn 50,-. H. L., Skien, 50,-. J. og T. D., Sannidal 75,-. P. N., Drangedal 100,-. B. H., Sannidal 50,-. Ø. T. G., Bø 50,-. J. T., Oslo 100,-. O. T., Kragerø 50,-. E. L., Sannidal 50,-.

O. W., Sannidal 100,-. A. L., Sannidal 25,-. Å. S., Sannidal 50,-. G. W., Sannidal 50,-. H. G., Sannidal 100,-. J. K., Sannidal 50,-. I. B., Sannidal 50,-. Å. B., Sannidal 50,-. C. H., Oslo 50,-. O. A., Kr.sand 100,-. K. H., Helle 100,-. K. H., Stavern 100,-. O. E., Oslo 50,-. A. og S. W., Kragerø 100,-. K. H., Drangedal 50,-. J. N., Drangedal 100,-. G. A., Kr.sand 50,-. S. B., Kragerø 100,-. T. F., Sannidal 50,-. E. H. Ø., Porsgrunn 100,-. O. K., Kragerø 100,-. A. L., Heistad 100,-. P. W., Helle 50,-. Ø. F., Sannidal 100,-. A. L., Sannidal 100,-. O. L., Sannidal 50,-. W. J., Sannidal 100,-. M. B., Sannidal 100,-. K. H., Sannidal 50,-. M. H., Sannidal 100,-.

G. E., Sannidal 50,-. M. F., Sannidal 50,-. E. M., Sannidal 100,-. A. E., Sannidal 100,-. H. F., Sannidal 70,-. S. V., Sannidal 50,-. E. N., Sannidal 50,-. S. N., Sannidal 50,-. J. og K. T., Sannidal 100,-. A. L., Sannidal 50,-. H. B., Sannidal 100,-. A. S., Sannidal 50,-. S. E., Sannidal 50,-. O. N. J., Sannidal 50,-. A. Aa., Sannidal 50,-. L., Kragerø 50,-. K., Kragerø 50,-. Åa. H., Kragerø 50,-. M. H., Grimstad 30,-. I. A., Tjøme 50,-. T. L., Helle 50,-. K. H. L., Helle 100,-. L. S., Stathelle 100,-. A. Aa., Heistad 100,-. M. B., Helle 100,-. S. H., Hornnes 50,-. E. G., Kragerø 50,-. L. G., Kragerø 50,-. T. S., Kragerø 50,-. R. R., Kragerø 30,-.

T. K., Kragerø 50,-. F. L., Kragerø 100,-. K. D., Sannidal 100,-. K. og K. E., Sannidal 50,-. I. og L. S., Sannidal 100,-. J. F., Sannidal 50,-. O. W., Sannidal 100,-. S. og J. T., Sannidal 100,-. R. og O. G., Sannidal 100,-. K. E., Sannidal 100,-. E. W., Oslo 100,-. S., Porsgrunn 100,-. M. G., Helle 50,-. K. W., Kragerø 50,-. I. S., Balestrand 100,-. T. L., Sandefjord 100,-. H. H., Flisa 100,-. T. B., Kragerø 100,-. K. S., Kragerø 100,-. I. W., Sannidal 50,-. P. S., Sannidal 100,-. G. B., Sannidal 50,-. A. D., Sannidal 30,-. Gitt, Sannidal 100,-. K. S., Sannidal 50,-. PA. Jo., Sannidal 100,-. I. F., Kragerø 100,-. P. O. P., Kragerø 100,-. Aa. T., Kragerø 50,-. E. H., Kleppe 50,-. G. H., Hemsedal 50,-. E. S., Larvik 100,-.

I. T., Kragerø 50,-. M. E., Kragerø 50,-. N. T., Kragerø 100,-. N. E., Kragerø 50,-. G. P., Kragerø 30,-. S. W., Kragerø 100,-. J. T., Kragerø 100,-. K. S., Skien 100,-. S. R., Helle 50,-. T. Aa., Porsgrunn 50,-. K. M., Bø 50,-. T. D., Oslo 100,-. A. T., Gvarv 100,-. G. S., Ødeg. Verk 50,-. O. D., Sannidal 100,-. B. G., Sannidal 100,-. K. H., Sannidal 50,-. A. B., Sannidal 100,-. K. L., Sannidal 100,-. A. G., Sannidal 100,-. N. H., Sannidal 50,-. E. B., Sannidal 50,-. G. og E. A., Sannidal 100,-. E. S., Sannidal 50,-. J. M., Sannidal 100,-. R. H., Sannidal 50,-. K. B., Sannidal 50,-. L. J. M., Sannidal 100,-. G. G., Sannidal 100,-. E. D., Søndeled 50,-. A. J. L. K., Kolbotn 50,-. M. D., Kragerø 100,-.

B. S., Skien 50,-. M. T., Grimstad 100,-. O. O., Kragerø 50,-. G. L., Kragerø 50,-. I. S., Kragerø 50,-. E. B., Helle 50,-. E. Aa., Froland 100,-. J. K., Sannidal 100,-. H. T., Sannidal 50,-. E. W., Sannidal 100,-. A. D., Sannidal 100,-. A. S., Sannidal 100,-. K. B., Sannidal 100,-. K. Aa., Sannidal 50,-. T. H., Sannidal 100,-. P. Aa., Sannidal 80,-. T. J., Sannidal 50,-. R. H., Sannidal 50,-. E. K. S., Sannidal 100,-. V. og Ø. J., Helle 100,-. I. Å. S., Risør 50,-. M. og H. S., Kragerø 100,-. S. P., Kragerø 50,-. H. P. O., Kragerø 50,-. K. T., Kragerø 50,-. S.

K., Kragerø 100,-. O. G., Søndeled 100,-. A. H. E. S., Sannidal 100,-. J. K. V., Sannidal 200,-. H. F., Sannidal 50,-. K. M.S., Sannidal 100,-. J. B., Kragerø 30,-.

M. H., Kragerø 25,-. A. J., Skåtøy 50,-. K. B., Helle 50,-. H. F., Sannidal 50,-. A. T., Sannidal 100,-. A. K., Sannidal 100,-.

Forts. i neste nummer.

Kil sommeren 1940

Forts. fra side 5

landhandlere å begrense salget av melvarer, margarin og fett til det erfaringmessige strengt nødvendige.

Tor Lundtveit, Ordf. i Drangedal.

T. A. Tande, Ordf. i Sannidal.

Daniel Bull, Ordf. i Kragerø.

Karl Ørvik, Ordf. i Skåtøy.

Vi håper å komme med mer stoff og bilder angående krigstida i neste nummer av «Arven». De som har noe å fortelle, kontakt redaksjonskomiteen eller noen i styret for historielaget.

Årsberetning

Forts. fra side 6

Bygdetunet

I 1989 satt disse i Bygdetunkomiteen: Ole Wastøl (formann), P.W. Baann, Jan Thorsen, Lars Moen, Kjellfrid Enggrav, Kari Nyland og Erling Solberg.

Vi forsøkte sommeren 1989 med fast åpningstid for Bygdetunet hver fredag ettermiddag. Men dette var en fiasko. Styret arbeider med nye tiltak for å få besøket opp på Bygdetunet.

Men en del interesserte kom utenom åpningstidene, og flere skoleklasser har vært på besøk. I august laget 7A ved Sannidal ungdomsskole en utstilling i Heglandsstua i anledning Grunnskolens 250-årsjubileum. Denne utstillingen kan fremdeles sees.

Dette arbeidet er gjort på Bygdetunet 1989: Graving av kabelgrøft og installering av alarmanlegg for tyveri og brann, to nye flaggstenger er montert og to flagg kjøpt inn, maling av golv og vinduer i Dobbetalstua samt benkene ute, beising av scenehuset og talerstolen. Dessuten er noen trær hogd ned og enkelte takstein skiftet til tillegg til vanlig vedlikehold ute og inne. I løpet av sommeren har også i år en del gjenstander blitt registrert i samarbeid med Berg-Kragerø Museum. 218 gjenstander er nå ferdig registrert.

I løpet av året har vi mottatt følgende gaver til Bygdetunet: 6 smårutete vinduer hvorav 4 med grønne glass fra Ella og Finn Auråen, 2 bøker fra Henny Tisjø, papirer og bilder vedrørende Knipen fra Berta Marcussen, trø-orgel fra Sannidal skole, protokoller og bøker fra det gamle biblioteket i Kil og skiftebrev etter Lars Pettersen Arøe. (fra Kil) i Sannidal 1807, transkribert og gitt av Håkon Finstad. Disse takker vi hjertelig for.

Vårt problem når det gjelder gaver, er manglende lagerplass. Derfor har vi i 1989 dessverre måttet si nei til noen større gjenstander. Men ingen må la være å henvende seg til oss av denne grunn. Henvendelsene må vurderes i hvert enkelt tilfelle.

Nok en gang takker vi alle desom har vist interesse for Historielagets diverse tiltak i 1989, i form av arbeid, økonomisk støtte eller ved å gi eller låne ut gjenstander, bilder o.s.v. Uten all denne positive respons hadde det vært atskillig tyngre å drive Sannidal Historielag.

Signe Torsdal
SEKRETÆR

Ragnar A. Grønåsen
FORMANN

FOSSEN TRELAST

YTRÉ STRANDVEI 16 - 3770 KRAGERØ
Telefon 98 12 99

Vidars Bakeri & Konditori

Telefoner:

Bakeri, Kragerø 98 07 99

Konditori: 98 11 15

Matsenter, Kil 99 02 71

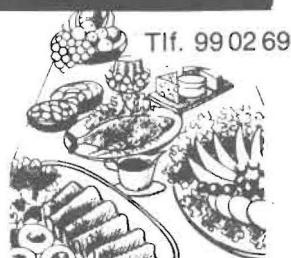
NILS JONS MATSENTER

Sannidal - Kjølebrønd

Alt i dagligvarer
og fiskemat

HUSK vår
nyfrosne regnbueørret

Velkommen
til en hyggelig
handel!

Tlf. 99 02 69

Husqvarna

MOTORSAGER SNØFRESERE GRESSKLIPPERE

HELDAL OG DOBBE MOTOR

Salg og Service

Telefon (03) 99 20 79 - 3766 SANNIDAL

Teppeloftet

VADFOSS - Tlf. 99 06 66 - Privat 99 44 55

Alt i TEPPER, TAPETER
og MALING!

ÅPNINGSTIDER:

Mand., tirsd., onsd., fred. Kl. 09.00-16.00

Torsdag kl. 09.00-19.00 . Lørdag kl. 09.00-13.00

FINN JENSEN

Tlf. 03-99 02 84 - Sannidal

Kom til oss

når De skal ha

kontormøbler
og trykksaker

Kragerø Aksidenstrykkeri A.s

Tlf. 03-98 12 38 - 3771 Kragerø - Alle typer stempler.

Sannidal Gatekjøkken

Kylling, Hamburger
og Pizza

Godt utvalg i vanlige kioskvarer

Hvis ønskelig kan bestilling mottas på tlf. 99 03 00

ÅPNINGSTIDER: Mandag-fredag kl. 16-22
Lørdag og søndag kl. 13-22

Kragerø El.verk

Vi leverer elektrisk strøm til
husholdning og industri

